

Basisoptie Maatschappij en welzijn

1ste graad A-stroom
I-MaWe-a

BRUSSEL

D/2019/13.758/030

Versie januari 2022

1 Algemene inleiding

De start van de modernisering secundair onderwijs gaat gepaard met een nieuwe generatie leerplannen. De nieuwe leerplannen secundair onderwijs ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool en gaan uit van de professionaliteit van de leraar en het eigenaarschap van de school en het lerarenteam.

1.1 Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten

De nieuwe leerplannen vertrekken vanuit het **vormingsconcept** van de katholieke dialoogschool en laten toe om optimaal aan te sluiten bij het pedagogisch project van de school en de beleidsbeslissingen die de school neemt vanuit haar eigen visie op onderwijs (taalbeleid, evaluatiebeleid, zorgbeleid, ICT-beleid, kwaliteitsontwikkeling, keuze voor vakken en lessen ...).

De nieuwe leerplannen ondersteunen **kwaliteitsontwikkeling**: het leerplanconcept spoort met kwaliteitsverwachtingen van het Referentiekader onderwijskwaliteit (ROK). Kwaliteitsontwikkeling volgt dan als vanzelfsprekend uit keuzes die de school maakt bij de implementatie van de leerplannen.

De nieuwe leerplannen faciliteren de **getrapte studiekeuze** en laten de school toe om de observerende en oriënterende functie van de eerste graad te versterken. Sober en helder geformuleerde leerplandoelen geven aan wat als basis geldt voor alle leerlingen. Daarnaast ondersteunt een beperkt aantal verdiepende doelen het observeren en oriënteren van leerlingen naar een bepaalde finaliteit in de tweede graad. Suggesties tot verbreding in de vakken faciliteren het observeren en oriënteren naar een bepaald domein of een specifieke studierichting in de tweede graad.

De nieuwe leerplannen gaan uit van de **professionaliteit** van de leraar en het **eigenaarschap** van de school en het lerarenteam. Ze bieden pedagogisch-didactisch voldoende ruimte voor een eigen aanpak van de leraar, het lerarenteam of de school.

De nieuwe leerplannen borgen de **samenhang** in de vorming van de eerste graad. Leerplannen zorgen voor een samenhangend fundament van vorming voor alle leerlingen. Ze vertrekken vanuit een gemeenschappelijk referentiekader en hanteren een gelijkgerichte terminologie met respect voor de eigenheid van elk vak. De samenhang in de eerste graad betreft zowel de verticale samenhang (de plaats van het leerplan in de opbouw van het curriculum) als de horizontale samenhang die geldt tussen het geheel van de vakken van de A-stroom of de B-stroom, maar ook tussen specifieke vakken van de A- en de B-stroom. Waar relevant geven de leerplannen expliciet aan voor welke doelen van andere leerplannen in de school verdere afstemming mogelijk is. Op die manier faciliteren en stimuleren de leerplannen leraren om over de vakken heen samen te werken en van elkaar te leren, leraren algemene vorming (incl. godsdienstleraren) en leraren basisopties. Een verwijzing van de ene vakleraar naar de lessen van een collega laat de leerlingen niet alleen aanvoelen dat de verschillende vakken onderling samenhangen en dat ze over dezelfde werkelijkheid gaan, maar versterkt ook de mogelijkheden tot transfer.

In wat volgt gaan we dieper in op een aantal uitgangspunten.

1.2 De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs

De leerplannen vertrekken vanuit een gedeelde inspiratie die door middel van een vormingscirkel voorgesteld wordt. We 'lezen' de cirkel van buiten naar binnen.

- Een lerarenteam werkt in een katholieke dialogeschool die onderwijs verstrekt vanuit een **specifieke traditie**. Vanuit het eigen pedagogisch project kiezen leraren voor wat voor hen en hun school goed onderwijs is.
- Ze wijzen leerlingen daarbij de weg en gebruiken daarvoor **wegwijzers**. Die zijn een inspiratiebron voor hen en hun collega's en zorgen voor een Bijbelse 'drive' in hun onderwijs.
- De kwetsbaarheid van leerlingen ernstig nemen betekent dat elke leerling **belooftevol** is en alle leerkansen verdient. Die leerling is **uniek als persoon** maar ook **verbonden** met de klas, de leraar, de school en de bredere samenleving.

Scholen zijn daarbij **gastvrije plaatsen** waar leerlingen en leraren elkaar ontmoeten in diverse contexten. De leraar vormt zijn leerlingen vanuit een **genereuze** attitude, hij geeft om zijn leerlingen en hij houdt van zijn vak. Hij durft af en toe de gebaande paden verlaten en stimuleert de **verbeelding en creativiteit** van leerlingen. Zo zaait hij door zijn onderwijs de kiemen van een hoopvolle, **meer duurzame en meer rechtvaardige wereld**.

- Leraren vormen leerlingen door middel van inhouden van vorming, die we groeperen in **vormingscomponenten**: levensbeschouwelijke vorming, culturele vorming, economische vorming, lichamelijke vorming, maatschappelijke vorming, natuurwetenschappelijke en technische vorming, sociale vorming, talige vorming en wiskundige vorming. De aaneengesloten cirkel van vormingscomponenten wijst erop dat vorming een geheel is en zich niet in schijfjes laat verdelen. Je kan onmogelijk over culturele vorming spreken zonder met taal bezig te zijn; je kan niet beweren dat wetenschap en techniek geen band hebben met economie, wiskunde of geschiedenis. Dwarsverbanden doorheen de vakken zijn daarbij belangrijk. De vormingscirkel vormt dan ook een dynamisch geheel van elkaar voortdurend beïnvloedende en versterkende componenten.
- Een leraar vormt leerlingen als **individuele leraar** maar werkt ook binnen **lerarenteams** en binnen een **beleid van de school**. De gemeenschappelijke leerplannen (Gemeenschappelijk funderend leerplan en Gemeenschappelijk leerplan ICT) helpen daartoe. Ze worden gestuurd door keuzes die een school (schoolbestuur, beleidsteam, lerarenteam) maakt. Het Gemeenschappelijk funderend leerplan zorgt voor het fundament van heel de vorming dat gerealiseerd wordt in vakken, in projecten, in schoolbrede initiatieven of in een specifieke schoolcultuur.
- De uiteindelijke bedoeling is om **alle leerlingen** kwaliteitsvol te vormen. Die leerlingen zijn dan ook het hart van de vormingscirkel, zij zijn het op wie we inzetten. Zij dragen onze hoop mee: de nieuwe generatie die een meer duurzame en meer rechtvaardige wereld zal creëren.

1.3 Ruimte voor leraren(teams) en scholen

De vrijheid die de leraar krijgt om met het leerplan te werken vraagt van hem een grote professionaliteit. Professionaliteit vergt meesterschap. De leraar is dus een meester in zijn vak; hij beheerst de inhouden die hij onderwijst. Een diep gevoel van verantwoordelijkheid en de overtuiging dat elke leerling het recht heeft om op een goede manier gevormd te worden, liggen aan de basis van zijn professioneel bezig zijn.

Vorming is voor die leraar nooit te herleiden tot een cognitieve overdracht van inhouden. Vorming is iets wat hem in die mate beroert dat hij voor iedere leerling de juiste woorden en gebaren zoekt om de wereld

te ontsluiten. Hij wil de leerling tot bij de wereld brengen. De leraar introduceert leerlingen in de wereld waarvan hij houdt en hij probeert hen ook vriend van die wereld te laten worden. Een leraar zorgt er bijvoorbeeld voor dat leerlingen gegrepen kunnen worden door de cultuur van het Frans of door het ambacht van een metselaar. Hij initieert leerlingen in een wereld en probeert hen zover te brengen dat ze er hun eigen weg in kunnen vinden.

We hebben de leerplandoelen noch chronologisch noch hiërarchisch geordend. Vanuit het pedagogisch project van de school, vanuit zijn passie, expertise en creativiteit, in functie (van de beginsituatie) van de klasgroep kan de leraar eigen accenten leggen en differentiëren. Hij kan kiezen welke leerplandoelen hij op welke manier samenneemt bij het uitwerken van lessen, thema's of projecten.

In het leerplan leggen we geen didactische werkvormen vast. We bepalen geen minimum aantal lessen voor een bepaald item of een bepaalde rubriek. Dat betekent dat leraren(teams) alle vrijheid hebben om langere leerlijnen op te bouwen en in te zetten op de spiraalsgewijze aanpak van bepaalde leerplandoelen. Leraren bepalen zelf welke contexten ze laten spelen en welke methodieken ze hanteren.

1.4 Verbreding en verdieping in een observerende en oriënterende eerste graad

In aanvulling op de leerplandoelen die gelden voor alle leerlingen, bevatten nagenoeg alle leerplannen mogelijkheden om te verbreden en te verdiepen.

Verbreding geeft de leerling een duidelijker inzicht in zijn interesses met het oog op de keuze voor een domein en een studierichting in de tweede graad. Ze verruimen a.h.w. zijn horizon. Mogelijkheden tot verbreding zijn opgenomen bij de pedagogisch-didactische wenken, zowel in de leerplannen van de algemene vorming als in de basisopties.

Verdiepingsdoelen geven de leerling een duidelijker inzicht in zijn abstractievermogen met het oog op de keuze voor een finaliteit in de tweede graad. Verdieping speelt zich globaal genomen af op drie assen die – al dan niet in combinatie – een aanduiding kunnen zijn voor de moeilijkheidsgraad van een leerplandoel:

- cognitief: van concreet naar abstraherend/conceptueel;
- inhoudelijk: van eenvoudig naar complex;
- autonomie: van sterk begeleid naar zelfstandig.

In de leerplannen hebben we vooral cognitieve verdiepingsdoelen opgenomen als afzonderlijke leerplandoelen. In de wenken doen we suggesties voor verdieping op de as van complexiteit en autonomie. Verdieping kan ook gepaard gaan met verbreding, m.n. het toepassen van kennis in andere contexten (transfer).

In de leerplannen van de B-stroom zijn de verdiepingsdoelen afgestemd op de basisleerplandoelen van de A-stroom. Zo faciliteren we diverse schakelmogelijkheden voor intrinsiek cognitief sterke leerlingen die om een of andere reden in de B-stroom zitten.

Verbreding en verdieping kunnen één element vormen voor het advies van de delibererende klassenraad op het einde van de eerste graad voor de keuze voor een bepaalde finaliteit en voor een bepaald studiedomein in de tweede graad.

De leraar, het lerarenteam, de school hebben de keuze om al dan niet met verbreding en verdieping in het leerplan aan de slag te gaan of eigen doelen toe te voegen. De leraar ontwerpt zijn lessen op zo'n manier dat ze aansluiten bij de voorkennis van alle leerlingen. Zo spreken we alle leerlingen op hun capaciteiten aan.

1.5 Opbouw van de leerplannen

Elk leerplan is opgebouwd volgens een vaste structuur: algemene inleiding, situering, pedagogisch-didactische duiding, leerplandoelen, basisuitrusting, concordantie. Alle onderdelen van het leerplan maken inherent deel uit van het leerplan. Schoolbesturen van Katholiek Onderwijs Vlaanderen die de leerplannen gebruiken, verbinden zich tot de realisatie van het gehele leerplan.

In de **algemene inleiding** belichten we het leerplanconcept en gaan we o.m. dieper in op de visie op vorming, de ruimte voor leraren(teams) en scholen en de mogelijkheden tot verbreding en verdieping in een observerende en oriënterende eerste graad.

In de **situering** beschrijven we - waar relevant - de beginsituatie, de samenhang in de eerste graad en de plaats in de lessentabel.

In de **pedagogisch-didactische duiding** komen de inbedding in het vormingsconcept, de krachtlijnen, de opbouw, de aandachtspunten met o.m. de nieuwe accenten van het leerplan aan bod.

De **leerplandoelen** zijn sober en helder geformuleerd waarbij het leerplandoel als geheel het verwachte niveau van realisatie en beheersing aangeeft. Waar relevant voegen we bij de leerplandoelen een opsomming of een afbakening (★) toe die duidelijk aangeeft wat bij de realisatie van het leerplandoel aan bod moet komen. Ook de pop-ups bevatten informatie die noodzakelijk is bij de realisatie van het leerplandoel.

Alle **leerplandoelen** zijn te bereiken, met uitzondering van attitudes. Leerplandoelen die een **attitude** zijn en dus na te streven, duiden we aan met een sterretje (*).

We tonen de **samenhang** met andere leerplannen in de eerste graad. Zo geven we het overleg in lerarenteams alle kansen. Waar zinvol reiken we mogelijkheden aan tot verdieping (⚡).

Ten slotte geven we een aantal zinvolle of inspirerende **wenken** (✓). Het betreft voornamelijk een noodzakelijke toelichting bij leerplandoelen of specifieke begrippen, suggesties voor een mogelijke didactische aanpak of een afbakening van de leerstof.

De **basisuitrusting** geeft aan welke materiële uitrusting vereist is om de leerplandoelen te kunnen realiseren.

In de **concordantie** geven we aan welke leerplandoelen gerelateerd zijn aan bepaalde eindtermen (voor de leerplannen van de algemene vorming) en aan bepaalde doelen van het curriculumdossier (voor de leerplannen van de basisoptie).

1.6 Basisgeletterdheid

Voor de eerste graad zijn er doelen bepaald die elke individuele leerling moet bereiken op het einde van die graad. Het gaat om basisgeletterdheid die het mogelijk maakt om te kunnen participeren in de maatschappij op het einde van de eerste graad. De nadruk ligt op het verwerven, verwerken en gericht gebruiken van informatie. Dat impliceert het kunnen omgaan met taal, cijfers en grafische gegevens en daarbij gebruik kunnen maken van ICT. Daarnaast wordt bij de basisgeletterdheid voor de eerste graad ook ingezet op financieel-economische zelfredzaamheid.

In alle leerplannen staat de vorming van de leerling centraal. Elke leerling heeft immers recht op een brede en ambitieuze vorming. Doorheen de verschillende vakken komt de leerling in aanraking met een rijkdom aan culturele en wetenschappelijke bronnen. Scholen die inzetten op die brede en ambitieuze vorming, maken sowieso werk van de – in scope eerder beperkte doelen van de – basisgeletterdheid zoals die maatschappelijk is vastgelegd.

Toch kan een school in de loop van de eerste graad de keuze maken om meer in te zetten op doelen van de basisgeletterdheid. Dat zal vooral het geval zijn voor sommige leerlingen van de B-stroom. Voor de afbakening van de doelen basisgeletterdheid zijn de doelen van de algemene vorming voor de B-stroom overigens het ijkpunt geweest.

De begeleidende klassenraad kan in de loop van het eerste of het tweede leerjaar A/B bij een leerling vaststellen dat het bijzonder moeilijk zal worden om de doelen van de algemene vorming op het einde van de eerste graad op voldoende wijze te behalen. Op dat moment kan het zinvol zijn om na te gaan of het bereiken van doelen basisgeletterdheid in het gedrang komt en in dat geval iets gericht in te zetten op sommige doelen van die basisgeletterdheid.

De doelen van de basisgeletterdheid zijn onderliggend aan leerplandoelen van de algemene vorming. Ze worden aangeduid met “BG” in het Gemeenschappelijk funderend leerplan, het Gemeenschappelijk leerplan ICT en de vakleerplannen Maatschappelijke vorming, Mens & samenleving, Nederlands A- en B-stroom en Wiskunde A- en B-stroom. We vermelden bij de relevante leerplandoelen de doelen basisgeletterdheid en bakenen ze waar nodig verder af.

1.7 Tot slot

De nieuwe leerplannen geven richting en laten ruimte. Ze faciliteren de inhoudelijke dynamiek en de continuïteit in een school en lerarenteam. Ze vormen een kwaliteitskader dat inzet op een eigen visie en een identiteitskader dat de unieke identiteit van een school in de diverse samenleving versterkt en ondersteunt. Zo garanderen we binnen het kader dat door de Vlaamse regering werd vastgelegd voldoende vrijheid voor schoolbesturen om het eigen pedagogisch project vorm te geven vanuit de eigen schoolcontext. We versterken het eigenaarschap van scholen die d.m.v. eigen beleidskeuzes de vorming van leerlingen gestalte geven. We creëren ook ruimte voor het vakinhoudelijk en pedagogisch-didactisch meesterschap van de leraar, maar bieden – via pedagogische vakbegeleiding – ondersteuning waar nodig.

2 Situering

2.1 Samenhang in de eerste graad

Dit leerplan heeft een sterke samenhang met de leerplannen van het vak Mens & samenleving en het Gemeenschappelijk funderend leerplan. In de basisoptie willen we jongeren hun rol in en hun relatie tot de samenleving verder laten verkennen.

Dit leerplan biedt de leraar ruimte tot het maken van keuzes. Afhankelijk van deze keuzes komen culturele vorming en natuurwetenschappelijke en technische vorming in meerdere of mindere mate aan bod. Binnen de algemene vorming in de A-stroom krijgen deze vormingscomponenten vooral gestalte via het leerplan Artistieke vorming of de leerplannen Beeld en Muziek; het leerplan Natuur, ruimte & techniek of de leerplannen Natuurwetenschappen en Techniek.

Er is een sterke inhoudelijke samenhang tussen de basisopties Maatschappij en welzijn A- en B-stroom. Ondanks de verschillende leerlingenprofielen vind je veel inhoudelijke gelijkenissen tussen beide leerplannen die opportuniteiten bieden tot samenwerking en leren van elkaar. Omdat de basisopties zich richten op verschillende leerlingenprofielen situeert het grootste verschil zich vooral in het omgaan met toepassingsgerichte opdrachten (zie Pedagogisch-didactische duiding).

Daarnaast is er een inhoudelijke samenhang met de basisopties Sport en Voeding en horeca wat betreft een gezonde levensstijl.

2.2 Beginsituatie

Veel leerplandoelen uit de basisoptie sluiten aan bij en bouwen verder op leerplandoelen van de algemene vorming. Aangezien de leerplannen van de algemene vorming gelden voor een graad is er in de leerplannen geen strikte leerstofafbakening per leerjaar. De beginsituatie vanuit verschillende leerplannen kan dus alleen met het nodige voorbehoud geschetst worden.

- Mens & samenleving: inzicht in een gezonde levensstijl, identiteit, samenleving en maatschappelijke fenomenen en aandacht voor sociale vaardigheden.
- Artistieke vorming, Beeld en Muziek: inzicht in kunst- en cultuuruitingen en het artistiek-creatief proces.
- Natuur, ruimte & techniek, Natuurwetenschappen: vanuit een studie van materie en energie ontwikkelen de leerlingen een aantal inzichten in structuur, functies en samenhang in levende systemen. Mogelijk hebben ze reeds kennis gemaakt met transport, belang en effecten van energie.

Afstemming met de leraren van de algemene vorming voor de vakken Mens & samenleving, Artistieke vorming of Beeld en Muziek, Natuurwetenschappen of Natuur, ruimte & techniek is aangewezen.

2.3 Plaats in de lessentabel

De basisoptie Maatschappij en welzijn beslaat 5 lessen. Dit leerplan kan gerealiseerd worden in 4 lessen waardoor er voldoende ruimte is voor school en leraren om eigen accenten te leggen.

3 Pedagogisch-didactische duiding

3.1 Maatschappij en welzijn en het vormingsconcept

Het leerplan is ingebed in het vormingsconcept van Katholiek Onderwijs Vlaanderen. In dit leerplan ligt de nadruk op sociale, maatschappelijke en culturele vorming. De wegwijzers uniciteit in verbondenheid, kwetsbaarheid en belofte, verbeelding, generositeit, gastvrijheid, rechtvaardigheid en duurzaamheid kleuren het leerplan. Uit die vormingscomponenten en wegwijzers zijn de krachtlijnen van het leerplan ontstaan.

3.2 Krachtlijnen van het leerplan

Een persoonlijke en gezonde levensstijl ontwikkelen vanuit een mens- en natuurwetenschappelijke benadering

Vanuit een totaalvisie op mens-zijn benaderen en ondersteunen we leerlingen in hun zoektocht naar wie zij zijn en willen zijn in relatie met en tot anderen. Vanuit een visie op kwaliteitszorg, ondersteund door inzichten vanuit mens- en natuurwetenschappen, leren we hen zorg dragen voor de gezondheid en het welbevinden. Ze ervaren dat aandacht voor de leefomgeving en persoonlijke uitstraling deel uitmaakt van de persoonlijke levensstijl. Oog hebben voor duurzaamheid, verbeelding, kwetsbaarheid en uniciteit in verbondenheid zijn hierbij belangrijke wegwijzers.

Inzicht verwerven in het sociale gedrag van mensen en maatschappelijke fenomenen

Vanuit het geloof in een duurzame en rechtvaardige wereld en de kracht van de hoop leren we leerlingen met kritische zin omgaan met maatschappelijke vragen en verschijnselen. Ondersteund door inzichten uit

mens- en natuurwetenschappen focussen we hierbij op de mens en zijn gedrag en op thema's verbonden met verschillende maatschappelijke domeinen.

Sociale en communicatieve vaardigheden toepassen in verschillende situaties

De school is voor leerlingen bij uitstek een oefenplaats voor het samenleven in een wereld die gekenmerkt wordt door diversiteit. Vanuit de wegwijzers uniciteit in verbondenheid, generositeit en gastvrijheid leren leerlingen respectvol samenwerken, samen leren en in dialoog gaan met anderen. Het oefenen van communicatieve en sociale vaardigheden in verschillende situaties helpt hen groeien in verbondenheid.

3.3 Opbouw van het leerplan

Het leerplan is opgebouwd uit twee rubrieken: 'persoonlijke en gezonde levensstijl' en 'sociaal gedrag en maatschappelijke fenomenen'. De krachtlijnen lopen als een rode draad doorheen de rubrieken.

Dit leerplan biedt de ruimte om zelf keuzes te maken in het clusteren van doelen en zo tot dwarsverbanden te komen. Het is niet de bedoeling om de doelen in chronologische volgorde af te werken.

3.4 Aandachtspunten

3.4.1 Wat is nieuw?

Voorheen waren de basisopties vooral gericht op één of op een eerder beperkt aantal leerlingenprofielen. Ze werden beschouwd als een logische onderbouw voor één bepaalde finaliteit of studierichting.

De huidige basisoptie Maatschappij en welzijn is veel ruimer. Ze wil de interesse voor verschillende interessegebieden binnen de context van Maatschappij en welzijn wekken of verdiepen met aandacht voor de eigenheid van specifieke leerlingenprofielen.

3.4.2 Inspelen op verschillende leerlingenprofielen en oriëntatie

Het leerplan van de basisoptie biedt mogelijkheden om in te spelen op verschillende leerlingenprofielen.

Via drie assen van verdieping (abstractie, complexiteit, autonomie) kan je bij de inhoudelijke doelen inspelen op de noden van leerlingen die meer uitdaging nodig hebben. Zo kan je als leraar of lerarenteam enerzijds leerlingen cognitief uitdagen door de complexiteit van de leerinhouden te verhogen. Daarnaast kan je via het werken met verdiepingsdoelen leerlingen stimuleren om de doelen op een meer abstraherende of conceptuele wijze te bereiken.

Concrete (toepassingsgerichte) opdrachten laten, afhankelijk van de keuze van bepaalde leerinhouden en beschikbare infrastructuur, toe om te differentiëren naar verschillende leerlingenprofielen die aansluiten bij interessegebieden. In de wenken verwijzen we naar volgende interessegebieden:

- het domein maatschappij en welzijn in de brede zin;
- lichaamszorg: het eigen lichaam en welbevinden;
- lifestyle: interieur en sfeerschepping, vormgeving en mode;
- voeding: gezonde maaltijden en samen maaltijd nemen.

Via de doelen van de basisoptie kan je verschillende leerlingenprofielen aanspreken door het combineren van aspecten uit de verschillende interessegebieden. Deze interessegebieden kunnen leerlingen helpen bij de oriëntering naar een bepaalde studierichting in de 2de graad binnen het domein Maatschappij en welzijn. Leerlingen die geïnteresseerd zijn in mode voelen zich waarschijnlijk aangesproken door het

interessegebied lifestyle. Leerlingen met interesse voor haar- en lichaamszorg voelen zich eerder aangetrokken door aspecten van lichaamszorg in relatie tot lifestyle. Leerlingen met interesse voor zorg en welzijn voelen zich dan weer meer aangesproken door aspecten van lichaamszorg, voeding én lifestyle.

Leerlingen die aangesproken worden door het brede domein van Maatschappij en welzijn en geboeid zijn door ondersteunende mens- en natuurwetenschappen kiezen misschien eerder voor een studierichting met een doorstroomfinaliteit.

3.4.3 Toepassingsgerichte opdrachten

Het realiseren van toepassingsgerichte opdrachten is in de A-stroom geen doel op zich. We beschouwen die opdrachten eerder als een didactische werkvorm om aan leerplandoelen te werken. In de wenken formuleren we hiertoe suggesties vanuit de link met interessegebieden. Het is wel belangrijk om het uitvoeren van toepassingsgerichte opdrachten doelgericht aan te brengen zodat leerlingen methodisch en kwaliteitsvol (hygiënisch, economisch, ergonomisch, milieubewust ...) leren handelen. De leerplannen van de basisvorming bieden hiertoe inspiratie.

3.4.4 Authentieke contexten

Als de basisoptie Maatschappij en welzijn een oefenplaats wil zijn voor (inter)persoonlijke en maatschappelijke vorming én leerlingen wil laten proeven van interessegebieden vooronderstelt dit betekenisvolle contexten:

- de uitwerking van de doelen wordt best ingebed in het pedagogisch project van de school en sluit aan bij de keuzes die met betrekking tot het Gemeenschappelijk funderend leerplan werden gemaakt;
- bij de keuzes van leerinhouden, situatieschetsen, voorbeelden uit de actualiteit ... is er enerzijds aandacht voor die thema's en situaties die aansluiten bij de leefwereld van de jongeren en hen beroeren. Anderzijds biedt dit leerplan kansen om vanuit datgene wat jongeren raakt, hun kijk op de wereld te verbreden;
- een authentieke relatie tussen leerlingen en leraar, waarbinnen verbondenheid en dialoog fundamenteel zijn, is belangrijk. Zo kan leren samenwerken in groep (groepswork) verder inge oefend worden door middel van actief leren in functie van andere doelen. Dit biedt (begeleide) oefenkansen om constructief om te gaan met conflicten en respectvol om te gaan met elkaar in een diverse klas en samenleving. Het leerplan biedt veel mogelijkheden om bewust in te zetten op constructieve feedback, het coachen van leerlingen ...

4 Leerplandoelen

4.1 Persoonlijke en gezonde levensstijl

LPD 1 De leerlingen vergelijken het eigen gezondheidsgedrag met actuele adviezen over een gezonde levensstijl m.b.t. voeding, beweging, hygiëne en welbevinden.

- ✓ Het is belangrijk om een gezonde levensstijl te benaderen vanuit een totaalvisie op gezondheid met aandacht voor het samenspel tussen lichamelijk, mentaal, sociaal en spiritueel welbevinden. Ook omgevingsfactoren beïnvloeden onze gezondheid.
- ✓ Het is belangrijk om te werken met actuele adviezen op wetenschappelijke basis en/of regelgeving. Volgende items kunnen hierbij aan bod komen:

- voeding en beweging volgens richtlijnen van het recente voedingsvoorlichtingsmodel zoals de voedings- en bewegingsdriehoek, met aandacht voor ergonomie ... (Vlaams Instituut Gezond Leven);
- hygiëne: persoonlijke lichaamshygiëne, hygiëne van leefomgeving, voedselveiligheid (Voeding en horeca) ... ;
- welbevinden: belang van slaap en ontspanning of rust, mentale veerkracht, uiterlijke verzorging, persoonlijke uitstraling, (vrije) tijd, spiritualiteit, sociale contacten ...
- ✓ Wanneer leerlingen in het kader van dit leerplandoel toepassingsgerichte opdrachten m.b.t. één of meerdere interessegebieden uitvoeren, besteed je aandacht aan adviezen over veiligheid. Aandacht voor veilig handelen met de focus op het inschatten van risico's en preventie is dan noodzakelijk. We denken aan basisprincipes van arbeidsveiligheid (eigen aan het interessegebied), zoals aspecten van werkpostschikking, veilig werken met toestellen en het gebruik van veiligheidsinstructiekaarten, het omgaan met scherpe voorwerpen, brandveiligheid, persoonlijke beschermingsmiddelen, het voorkomen van ongevallen.
- ✓ Je kan inspelen op onderwerpen die leerlingen uit de eerste graad beroeren zoals medicatiegebruik, gamen, alcoholgebruik en energydranken, veiligheid, gedrag in het verkeer, seksualiteit, leefomgeving ...
- ✓ Je kan leerlingen
  - ondersteunende wetenschappelijke achtergrondinformatie laten opzoeken, verwerken en vergelijken met actuele adviezen;
  - (wetenschappelijke) experimenten laten uitvoeren. (cf. Natuur, ruimte & techniek ; Techniek);
  - ...

LPD 2 De leerlingen illustreren de invloed van individuele en omgevingsfactoren op de gezondheid en levensstijl van jongeren:

- determinanten die gezond en ongezond gedrag beïnvloeden;
- beschermingsfactoren voor het mentaal welbevinden.
  - ✓ Je kan werken aan de hand van concrete situaties zoals stress, roken ...
  - ✓ Je kan aandacht besteden aan gevolgen op korte en lange termijn én aan de gevolgen voor zichzelf en voor de anderen in hun omgeving.
  - ✓ Je kan werken met het gezonde gedragswiel.

LPD 2.1 De leerlingen analyseren de invloed van individuele en omgevingsfactoren op de gezondheid en levensstijl.

- ✓ Je kan hierbij aandacht besteden aan de wisselwerking of het samenspel tussen verschillende factoren.
- ✓ In welke mate deze factoren een invloed hebben, varieert van de leeftijdsfase waarin mensen zich bevinden. Je kan gelijkenissen en verschillen in meerdere leeftijdsfasen aan bod laten komen.

LPD 3 De leerlingen passen gezondheidsvaardigheden toe in functie van het ontwikkelen van een persoonlijke levensstijl.

- ✓ Wanneer leerlingen interesse hebben in toepassingsgerichte opdrachten kan je hen via deze weg inzicht laten verwerven in:
  - voeding: een maaltijd samenstellen of bereiden ... (Natuur, ruimte en techniek; Techniek);
  - lichaamszorg: oefenen van zithouding, ergonomische werkpostschikking, handen wassen, een verzorging uitvoeren, het uitvoeren van bewegingstussendoortjes, de klas verluchten, EHBO vaardigheden bij ongevallen inoefenen (Lichamelijke opvoeding LPD 8), EHBO-vaardigheden in noodsituaties aanleren (Sport; Voeding en horeca), zichzelf (emoties of gedachten) expressief of artistiek uiten ... (Kunst en creatie);
  - lifestyle: zich expressief of artistiek uiten ... (Kunst en creatie).
- ✓ Wanneer leerlingen interesse hebben in lifestyle kan je dit doel linken aan LPD 5 of 12.
- ✓ Je kan dit doel in samenhang zien met LPD 9. Sociaal en communicatief vaardig zijn bevordert een gezonde en persoonlijke levensstijl (positieve contacten, zich verbonden voelen ...). Wanneer je werkt rond het belang en de betekenis van lichaamstaal en non-verbaal gedrag kan je afhankelijk van de opdrachten inzetten op aspecten van het artistiek-creatief proces.

LPD 3.1 De leerlingen ontwerpen een opdracht rekening houdend met adviezen m.b.t. een gezonde en persoonlijke levensstijl.

- ✓ Je kan leerlingen vanuit de focus op de eigen leefwereld laten brainstormen, creatief laten denken om tot een ontwerp te komen ... Je kan hierbij inzetten op aspecten van het artistiek-creatief proces. Zo kan je leerlingen verbeelding laten gebruiken bij de inspiratiefase of je kan bij het presenteren van de opdracht inzetten op verschillende vormen van communicatie zoals visuele communicatie.
- ✓ Je kan als leraar randvoorwaarden zodanig formuleren dat creatief denken kansen krijgt.
- ✓ Wanneer leerlingen interesse hebben voor lifestyle kan je hen digitale tekenprogramma's laten verkennen in functie van creatief of technisch tekenen. (Wiskunde).

LPD 4 De leerlingen illustreren de wisselwerking tussen persoonlijke en maatschappelijke belangen m.b.t een gezonde levensstijl.

- ✓ Leerlingen leren bv. waarom bepaalde onderwerpen of regels m.b.t. gezondheid een plaats kregen in het schoolreglement of waarom hierop wordt ingezet vanuit het gezondheidsbeleid van de school (maatschappelijk belang - preventie).
- ✓ Je kan leerlingen laten onderzoeken hoe persoonlijke keuzes m.b.t. een gezonde levensstijl gevolgen hebben voor het leven van anderen: bv. keuze van producten/materialen en de ecologische, sociale en economische gevolgen van teelt

of productie, verslavende handelingen zoals gamen, de keuze voor [middelengebruik](#), mogelijke gevolgen voor sociale zekerheid op lange termijn ... (Natuur, ruimte & techniek ; Techniek ; Natuurwetenschappen).

- ✓ Je kan met leerlingen reflecteren (LPD 11) en oefenen op het formuleren van een onderbouwde mening (M&S).

LPD 4.1 De leerlingen lichten de rol van de overheid inzake gezondheid en preventie toe.

- ✓ In het vak Mens & samenleving leren leerlingen hoe de overheid impact heeft op de samenleving door inkomsten, uitgaven en de keuze voor een herverdelingsmechanisme. Hier kan je duiden wat de rol van de overheid is inzake gezondheid en preventie. Bv. aan de hand van een voorbeeld het belang van preventieve acties verkennen in relatie tot de gevolgen voor zichzelf en voor bv. de sociale zekerheid op lange termijn.

LPD 5 De leerlingen illustreren welke [aspecten van identiteit](#) geaccentueerd worden in de persoonlijke levensstijl van jongeren.

- ✓ Afhankelijk van de interesses van leerlingen of van de actualiteit kan je volgende thema's aan bod laten komen: gewoontes, trends, hypes, imago, vrijetijdsbesteding ... met aandacht voor verschillende invalshoeken zoals voeding, mode, eigen lichamelijke, het ethische, duurzaamheid ...
- ✓ Voor leerlingen die geïnteresseerd zijn in Maatschappij en welzijn in brede zin kan je de link leggen met LPD 7, 8 of 9 en linken met Nederlands.
- ✓ Vanuit verschillende interessegebieden kan je aandacht besteden aan aspecten van communicatie zoals [visuele communicatie](#) die invloed hebben op persoonlijke uitstraling en kan je inspelen op aspecten van het [artistiek-creatief proces](#).

LPD 6 De leerlingen illustreren hoe het keuzegedrag van mensen m.b.t. hun levensstijl, beïnvloed wordt door inzichten uit de economie, psychologie, pedagogie, sociologie of natuurwetenschappen.

- ✓ Bij het uitwerken van dit doel is het belangrijk om oog te hebben voor de mogelijkheden en situatie van kwetsbare jongeren in de klas. Het werken met gesimuleerde casussen of situaties is een aandachtspunt.
- ✓ Volgende onderwerpen kan je aan bod laten komen:
  - economie: impact van reclame, nudging, invloed van budget, online aankopen ... (Mens & samenleving)
  - psychologie: via nudging mensen stimuleren tot het maken van keuzes/aankopen, groepsdruk ...
  - sociologie: armoede; hoe organiseren mensen zich op verschillende niveaus; behoren tot groepen, subculturen, gevolgen van goedkope productie op andere samenlevingen ...

- natuurwetenschappen: noodzakelijke aanbevelingen van voedingsstoffen per leeftijdscategorie; bewaarmethoden; mogelijke gevolgen van tattoos, roken, permanente make-up voor de huid op korte en lange termijn; huidbescherming; zweeten; natuurlijke materialen versus synthetische ... (Natuur, ruimte & techniek ; Techniek ; Sport, STEM)
- ecologie: vermijden van chemische stoffen of dierenproeven, transport (Natuur, ruimte & techniek; Techniek ; Natuurwetenschappen)
- geschiedenis: verschillende gewoonten doorheen de tijd (op basis van een tijdlijn)
- ...

LPD 6.1 De leerlingen analyseren hoe het keuzegedrag van mensen m.b.t. hun levensstijl, beïnvloed wordt door inzichten uit de economie, psychologie, sociologie of natuurwetenschappen.

LPD 7 De leerlingen verkennen aspecten van lichamelijke en van het menselijk lichaam vanuit verschillende mens- en natuurwetenschappelijke inzichten.

- ✓ Aspecten van lichamelijke: je kan hierbij denken aan aspecten van lichaamsbeweging zoals sporten, lichaamsactiviteit, psychomotoriek, ergonomie of aan aspecten van lichaamsbeleving zoals aanraken en aangeraakt worden, seksualiteit en intimiteit, wellness, welbevinden ...
- ✓ Keuze uit onderwerpen:
  - omgaan met afstand en nabijheid: grenzen, seksualiteit ...
  - (Cosmetische) lichaamsingrepen: tattoos, permanente make-up, plastische chirurgie;
  - Slaap (hersenen, sociale omgeving, omgeving: mediagebruik, schermtijd ...);
  - Puberteit;
  - Het geheugen (link met leren);
  - Vaccineren, medicatie;
  - Middelengebruik en verslavende handelingen zoals gamen;
  - Kledij: verhullend of onthullend, beschermend ...
  - ...
- ✓ Voor leerlingen die geïnteresseerd zijn in het domein Maatschappij en welzijn in brede zin kan je bij het uitwerken van bepaalde onderwerpen historische of culturele benaderingen meenemen, zoals een bepaalde evolutie doorheen tijd en ruimte.
- ✓ Je kan dit doel in samenhang zien met LPD 11. In functie van oriëntering naar de tweede graad kan je leerlingen laten reflecteren over:
  - hun eigen houding ten aanzien van lichamelijk contact (aandacht voor meerdere zintuigen).
  - aspecten van psychomotoriek: fijne motoriek, ruimtelijk-visuele vaardigheden, oog-hand coördinatie ... Leerlingen ervaren hun mogelijkheden hieromtrent bij het uitvoeren van verschillende opdrachten in deze basisoptie en ook in LO, techniek, artistieke vorming/beeld/muziek ...

LPD 7.1 De leerlingen analyseren mogelijke invloeden van leeftijd, gender, religie of cultuur op de levensstijl.

- ✓ Je kan dit doel koppelen aan alle doelen over levensstijl.
- ✓ In overleg met de leerlingen kunnen ook andere onderwerpen aan bod komen zoals samenlevings- en relatievormen, omgaan met seksualiteit en seksuele diversiteit, belang van gelijkwaardigheid en wederzijdse toestemming ...
- ✓ Leerlingen in de eerste graad zijn volop zoekende naar hun identiteit. Wanneer deze onderwerpen leerlingen persoonlijk raken of onzeker maken, is het belangrijk aan te geven waar ze met hun onzekerheden of vragen terecht kunnen.

4.2 Sociaal gedrag en maatschappelijke fenomenen

LPD 8 De leerlingen analyseren het sociale gedrag van mensen in verschillende sociale situaties:

- onderscheiden verschillende sociale situaties;
  - observeren gedrag met behulp van een werkmodel;
  - linken het geobserveerde gedrag aan een theoretisch kader.
- ✓ Door middel van een werkmodel kan je leerlingen observatiecriteria gebaseerd op theoretische kaders aanreiken. Het is niet de bedoeling dat leerlingen de gebruikte theoretische kaders toelichten. Het is wel belangrijk dat ze weten waarom het kader wordt gebruikt.
  - ✓ Werken met beeldfragmenten of andere media biedt mogelijkheden om gedrag van mensen te observeren.

LPD 9 De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden toe met aandacht voor het belang en de betekenis van lichaamstaal en non verbale communicatie.

- ✓ Je kan verschillende aspecten van lichaamstaal verkennen, zoals
  - kleding, accessoires, haarstijl, opsmuk ...
  - lichaamshouding, gebaren, gezichtsuitdrukking, stem, aanraking ...
- ✓ Voor leerlingen die interesse hebben in het domein van Maatschappij en welzijn in brede zin en vanuit de koppeling met verdiepingsdoelen, kan je aandacht hebben voor culturele verschillen in non-verbaal gedrag.
- ✓ Je kan dit doel koppelen aan LPD 8 of 12.
- ✓ Je kan met leerlingen reflecteren (LPD 11) over de boodschap die ze willen uitdragen via lichaamstaal, over hoe beelden verbale communicatie kunnen versterken ....
- ✓ In functie van het oriënteren van leerlingen is het belangrijk om verschillende (sociale) situaties uit de eigen persoonlijke leefwereld aan bod te laten komen zoals situaties uit de eigen klas, samenwerken, contact met verschillende leeftijdsgroepen, verschillende betekenisvolle contexten eigen aan de interessegebieden,

communiceren via (sociale) media, conflicten .... Voor leerlingen die interesse hebben in het brede domein van Maatschappij en welzijn kan je via rollenspelen verschillende situaties en aspecten en strategieën m.b.t. verbale en non-verbale communicatie verkennen en inoefenen.

- ✓ Je kan als leraar aandacht besteden aan andere aspecten van communicatie zoals [visuele communicatie](#). Vanuit verschillende interessegebieden kan je in combinatie met LPD 3 en 5 opdrachten uitvoeren m.b.t. visuele of andere vormen van communicatie:
  - ontwerpen en realiseren van kleding- of interieurstuk, accessoire, realisatie in het kader van sfeerschepping ... met een expliciete boodschap;
  - overbrengen van een expliciete boodschap via make-up, kapsel of haardracht, kleding, presentatie, beelden, klanken en geuren ...

LPD 10 De leerlingen verkennen verschillende methoden om tot een besluit of tot een oplossing van een conflict te komen.

- ✓ Je kan leerlingen aan de hand van concrete situaties verschillende strategieën laten verkennen en hanteren zoals overtuigen, consensus, stemmen, pro's en contra's naast elkaar zetten, gebruik maken van de zes denkhoeden van de Bono, verschillende belangen in kaart brengen, een oplossing voor de verschillende belangen bedenken, iets toegeven voor het gemeenschappelijk belang ... De concrete situaties kunnen zowel gaan over persoonlijke en relationele contexten als over eerder maatschappelijke contexten (groepen, participatie ...).
- ✓ Je kan leerlingen laten reflecteren (LPD 11) over het hanteren van verschillende methoden: situatie? Wat voelde ik? Wat dacht ik? Wat zijn de gevolgen voor mezelf en de ander(en)?
- ✓ Je kan leerlingen laten ervaren dat je niet altijd tot een besluit of een oplossing moet komen. Verkennen van methoden kan je helpen om tot onderbouwde argumenten of een onderbouwde mening te komen waarmee je het gesprek, de onderhandeling of discussie aan kunt gaan (LPD 9).

LPD 11 De leerlingen passen reflectievaardigheden toe.

- ✓ Leerlingen ervaren dat reflecteren verschillende doelen kan hebben én dat er verschillende methodieken en modellen bestaan om te reflecteren. Variatie is hierbij aangewezen. Leren reflecteren is niet gemakkelijk en vraagt dus om een sterke begeleiding. Zo kan je bv. met leerlingen reflecteren over thema's en situaties (inhoudsniveau), over het eigen handelen, de eigen beleving of over de samenwerking met andere leerlingen (peer-evaluatie) ...

LPD 12 De leerlingen illustreren actuele maatschappelijke fenomenen vanuit verschillende mens- en natuurwetenschappelijke inzichten.

- ✓ Je kan werken rond onderwerpen uit de actualiteit en, afhankelijk van de interesses van leerlingen, eigen aan verschillende [maatschappelijke domeinen](#) zoals armoede,

vluchtelingen, interculturaliteit, polarisering, impact van technologische ontwikkelingen, subculturen, rol van de (sociale) media, aandacht voor duurzaamheidsconcepten zoals voedselverspilling (bij het productieproces; bij aankoop; voor, tijdens en na consumptie), verpakkingsarm consumeren, fairtrade, invloed van influencers, vloggers, gamers, rolmodellen... (Artistieke vorming; Beeld ; Voeding en horeca)

- ✓ Leerlingen in de eerste graad zijn volop zoekende naar hun identiteit. Wanneer deze onderwerpen leerlingen persoonlijk raken of onzeker maken, is het belangrijk aan te geven waar ze met hun onzekerheden of vragen terecht kunnen.

LPD 12.1 De leerlingen analyseren actuele maatschappelijke fenomenen vanuit verschillende mens- en natuurwetenschappelijke inzichten.

LPD 13 De leerlingen illustreren kunst- en cultuuruitingen in relatie tot maatschappelijke domeinen en in tijd en ruimte.

- ✓ Illustreren kan je op verschillende manieren: verwoorden, verbeelden, verklanken ...
- ✓ Dit doel kan gekoppeld worden aan meerdere doelen van levensstijl (LPD 2, 3, 5, 7 ...) of aan aspecten van het artistiek-creatief proces:
  - inzetten op interesses voor lifestyle of lichaamszorg, zoals leerlingen een ontwerp (kapsel, accessoire, kledingstuk, make up, interieurstuk ...) laten realiseren eigen aan een bepaalde (sub)cultuur;
  - inzetten op interesses voor voeding, zoals leerlingen een gerecht laten bereiden kenmerkend voor een bepaalde cultuur.

LPD 13.1 De leerlingen situeren kunst- en cultuuruitingen in relatie tot maatschappelijke domeinen en in tijd en ruimte

- ✓ Wanneer leerlingen interesse hebben voor het brede domein Maatschappij en welzijn kan je aandacht hebben voor actualiteit, (kunst)geschiedenis, cultuurwetenschappen ...

LPD 14 De leerlingen exploreren initiatieven van een sociaal engagement.

- ✓ Je kan leerlingen initiatieven in de eigen leef- of schoolomgeving laten exploreren.
- ✓ Je kan met leerlingen reflecteren over de waarden en overtuigingen van waaruit het engagement vertrekt, of het initiatief een lokale of globale focus heeft, op welke doelgroep men zich richt, betreft het een doelgroep dichtbij of veraf, wordt het initiatief gedragen door een organisatie (NGO; lokale vrijwilligersorganisatie of burgerinitiatief ...) of door individuen ...

LPD 15 De leerlingen participeren actief aan sociaal engagement.

- ✓ Rekening houdend met het pedagogisch project van de school, kan je vertrekken vanuit het verkennen van de doelgroep, een brainstorm ... (je kan het doel in samenhang met LPD 14 realiseren).
- ✓ Je kan in overleg met de leerlingen tot een afgebakende en duidelijke opdracht komen (tijd, budget, infrastructuur, onderwijstijd ...).
- ✓ Dit doel biedt mogelijkheden tot samenwerken en samen leren. Ook samenwerken met leerlingen uit andere basisopties behoort tot de mogelijkheden.
- ✓ Het is belangrijk om rekening te houden met de concrete situatie en mogelijkheden van kwetsbare jongeren in de klas.

5 Lexicon

Het lexicon bevat een verduidelijking bij de in het leerplan gebruikte begrippen. De verduidelijking gebeurt enkel ten behoeve van de leraar.

Artistiek - creatief proces

Het artistiek-creatief proces bestaat uit een samenspel van 'beschouwen', 'creëren' en 'reflecteren' (Artistieke vorming, Beeld, Muziek). In het artistiek-creatief proces wordt heen en weer gegaan tussen "beschouwen" en "creëren". Bij het beschouwen van cultuur, in de brede betekenis van het woord, wordt vertrokken van een vraag waarop niet slechts één antwoord bestaat. Wanneer leerlingen creëren wordt telkens teruggekoppeld naar het beschouwen. Creëren betekent ook diverse technieken uitproberen, materialen combineren. Kenmerkend voor het artistiek-creatief proces is dat creaties via trial en error worden opgebouwd. Het is een proces waarbij waarnemen, interpreteren, experimenteren en creëren elkaar afwisselen. In het artistiek-creatief proces is ook reflecteren (relatie met LPD 11) belangrijk (cf. leerplan Artistieke vorming).

Aspecten van identiteit

Aspecten van identiteit zoals lichamelijke, mentale, sociale, culturele en economische aspecten met aandacht voor leeftijd, gender, seksuele voorkeur, levensbeschouwing, sociale achtergrond, etnische achtergrond, thuistaal, lichamelijke en mentale mogelijkheden en beperkingen (inclusie) ... In het vak Mens & samenleving leren leerlingen dat identiteit niet alleen meervoudig (gelaagd) is en wordt gevormd door een wisselwerking van deze aspecten, maar ook dynamisch.

Beschermingsfactoren voor het mentaal welbevinden

Zowel individuele als omgevingsdeterminanten kunnen beschermings- of risicofactoren zijn voor de geestelijke gezondheid. Bij individuele beschermingsfactoren denken we aan factoren zoals het hebben van een sociaal netwerk, sociale vaardigheden, gezonde levensstijl ... Ook het verminderen van risico's zoals bv. armoede, leerproblemen, middelenmisbruik ... bevorderen onze geestelijke gezondheid. Ook initiatieven in de omgeving kunnen de geestelijke gezondheid bevorderen. Hierbij kan je denken aan initiatieven die de sociale cohesie bevorderen zoals het opzetten van (kunst)projecten of lokale ruilkringen voor bv. kennis, diensten en goederen. Of initiatieven die ongelijkheid tussen mensen proberen te overbruggen zoals het verhogen van toegang tot onderwijs. Ook het creëren van een aangename leefomgeving met bv. groene zones bevordert het geestelijk welbevinden. Het Vlaams Instituut Gezond leven verwijst naar modellen voor beschermings- en risicofactoren. Deze modellen zijn te concretiseren naar verschillende leeftijdsfasen.

Determinanten die gezond en ongezond gedrag beïnvloeden

Zoals fysieke en psychische competenties; drijfveren; fysieke, sociale, economische en politieke context. Het gezonde gedragswiel vat deze determinanten beknopt samen. (Vlaams Instituut Gezond Leven)

Gezondheid

De WHO definieert gezondheid als een toestand van lichamelijk, mentaal en sociaal welzijn. Het begrip gezondheid kan je best dynamisch benaderen.

Gezondheidsvaardigheden

Gezondheidsvaardigheid verwijst naar de individuele competenties die bepalen in welke mate iemand in staat is om greep te krijgen op de zorg voor de eigen gezondheid en zijn weg te vinden in zorgvoorzieningen. Dit veronderstelt de vaardigheid om informatie over gezondheid te verzamelen, te lezen, te horen en te begrijpen en doeltreffend toe te passen bij beslissingen over zijn gezondheid. (Gezondheidsraad, 2011).

Kortom, wanneer gezondheidsvaardigheden worden toegepast, veronderstellen we dat leerlingen zich informeren om deze informatie vervolgens bewust toe te passen in dagelijkse contexten.

Kunst- en cultuuruitingen

Kunst- en cultuuruitingen gaan altijd over iets. Soms dient het onderwerp zich direct aan, soms is dat minder duidelijk. Alleszins is het aantal onderwerpen van kunst- en cultuuruitingen eindeloos: geboorte, dood, liefde, geschiedenis, het alledaagse, rituelen, kunst zelf ... Reflectie op het onderwerp wordt mogelijk vanaf het ogenblik dat ervaringen kunnen benoemd worden, als er m.a.w. een betekenis aan gegeven wordt. De betekenis krijgt mede vorm door het onderwerp dat door de waarnemer wordt herkend of wordt toegeschreven aan de kunst- of cultuuruiting. Door die kennis, gevoelens en gedachten te delen krijgt de kunst- en cultuuruiting niet alleen betekenis voor een individu maar ook voor een hele cultuurgemeenschap. Kenmerken en bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen zintuiglijk verkennen, overdenken, conceptualiseren verrijkt en verdiept het cultureel bewustzijn en de culturele expressie. Zo wordt men sterker in zijn persoonlijke ontplooiing en maatschappelijke participatie.

Binnen deze basisoptie kan het zinvol zijn te focussen op de socialiserende rol van kunst- en cultuuruitingen: ze helpen individuen zich te oriënteren in maatschappelijke, historische en geografische contexten of domeinen. Ze leren mensen om bestaande manieren van handelen en zijn in een samenleving te observeren en te ervaren. Ze geven daarmee ook betekenis aan een menselijk leven in die maatschappij, die tijdsperiode of die omgeving. Daarom werkt de reflectie op kunst- en cultuuruitingen soms sociaal integrerend en kan het de sociale cohesie bevorderen. Bepaalde kunst- en cultuuruitingen zijn dan weer een katalysator voor verandering. Ze stellen in vraag, trekken in twijfel ... en beïnvloeden zo ook het bestaande sociale weefsel.

Maatschappelijke domeinen

Sociaal, economisch, cultureel en politiek domein.

Middelengebruik

Het gebruik van tabak, alcohol, cannabis en andere illegale drugs en psychoactieve medicatie (volgens VAD: Vlaams expertisecentrum Alcohol en andere Drugs).

Theoretisch kader

Je kan werken met theoretische kaders die gehanteerd worden in de lessen van de basisvorming. Bv. wanneer leerlingen in Mens & samenleving werken met een kader om sociale rollen te onderscheiden (bv. Axenroos), kan je dit kader gebruiken om een werkmodel uit te werken. Andere mogelijkheden: onderscheid tussen gevoelens en gedachten, mijlpalen in de ontwikkeling, ondersteunende rollen (Lichamelijke Opvoeding), theorie over lichaamstaal (LPD 6), strategieën m.b.t. communiceren (Nederlands) ...

Visuele communicatie

Visuele communicatie is communicatie door middel van beelden, objecten, composities, gebaren of kleuren. Voorbeelden zijn infographics, emoticons, cartoons, kledij, kapsels, accessoires, presentatievormen (etalen, showen, verpakken, digitale presentatievormen ...) ...

Werkmodel

Kijkwijzer, richtvragen, stappenplan, instructiefiche ...

6 Basisuitrusting

Basisuitrusting verwijst naar de infrastructuur en het (didactisch) materiaal die beschikbaar moeten zijn voor de realisatie van de leerplandoelen.

Om de leerplandoelen te realiseren dient de school minimaal de hierna beschreven infrastructuur en materiële en didactische uitrusting ter beschikking te stellen die beantwoordt aan de reglementaire eisen op het vlak van veiligheid, gezondheid, hygiëne, ergonomie en milieu. We adviseren de school om de grootte van de klasgroep en de beschikbare infrastructuur en uitrusting op elkaar af te stemmen.

6.1 Infrastructuur

Een lokaal

- dat qua grootte en inrichting geschikt is
  - om verschillende werkvormen te organiseren;
  - voor verschillende opstellingen;
- met een (draagbare) computer waarop de nodige software en audiovisueel materiaal kwaliteitsvol werkt en die met internet verbonden is;
- met de mogelijkheid om (bewegend beeld) kwaliteitsvol te projecteren;
- met de mogelijkheid om geluid kwaliteitsvol weer te geven;
- met de mogelijkheid om draadloos internet te raadplegen met een aanvaardbare snelheid.

Toegang tot (mobile) devices voor leerlingen.

Afhankelijk van de keuze voor opdrachten vanuit bepaalde interessegebieden: het gebruik van een multifunctionele ruimte of vaklokaal voor het interessegebied met

- zone om handen te wassen;
- warm en koud stromend water;
- opbergmogelijkheden;
- voldoende stopcontacten;
- afvalsorteersysteem;
- toegang tot afvalruimte.

6.2 Materiaal beschikbaar in de infrastructuur

- Het aanwezige materiaal is voldoende voor de grootte van de klasgroep.
- Voldoende klein materiaal, gereedschappen, spiegels, elektrische apparaten en producten voor de toepassing van de voorziene activiteiten of opdrachten:
  - onderhoudsmaterialen (nazorg);
  - toegang tot wasmachine, droogkast, droogrek, strijkplank, strijkijzer;
  - kookplaten en microgolf, toegang tot koelkast en diepvriezer;
  - naaimachines.

Inhoud

1	Algemene inleiding	3
1.1	Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten	3
1.2	De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs	3
1.3	Ruimte voor leraren(teams) en scholen	4
1.4	Verbreding en verdieping in een observerende en oriënterende eerste graad	5
1.5	Opbouw van de leerplannen	6
1.6	Basisgeletterdheid	6
1.7	Tot slot	7
2	Situering	7
2.1	Samenhang in de eerste graad	7
2.2	Beginsituatie	8
2.3	Plaats in de lessentabel	8
3	Pedagogisch-didactische duiding	8
3.1	Maatschappij en welzijn en het vormingsconcept	8
3.2	Krachtlijnen van het leerplan	8
3.3	Opbouw van het leerplan	9
3.4	Aandachtspunten	9
3.4.1	Wat is nieuw?	9
3.4.2	Inspelen op verschillende leerlingenprofielen en oriëntatie	9
3.4.3	Toepassingsgerichte opdrachten	10
3.4.4	Authentieke contexten	10
4	Leerplandoelen	10
4.1	Persoonlijke en gezonde levensstijl	10
4.2	Sociaal gedrag en maatschappelijke fenomenen	15
5	Lexicon	18
6	Basisuitrusting	20
6.1	Infrastructuur	20
6.2	Materiaal beschikbaar in de infrastructuur	21